

DARS JARAYONIDA SHE'RIY ASARLARNI TAHLIL QILISH METODIKASI

Eshnayeve Feruza Qarshiyevna

Samarqand davlat chet tillar instituti

akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

e-mail:eshnayevef@gmail.com

tel.raqami:+998906002487

***Annotatsiya.**Maqolada ona tili va adabiyot darslarida she'riy asarlarni tahlil qilishning metodikasi, samarali usullari va amaliy tavsiyalar yoritilgan. She'riy matnlar orqali o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, nutq madaniyati, ijodkorlik va estetik didi rivojlantiriladi. Unda amaliy mashqlar, metodlar va raqamli vositalardan foydalanish ko'rsatib berilgan.*

***Kalit so'zlar:** she'riy asar, tahlil, metodika, adabiyot darsi, tanqidiy fikrlash, og'zaki va yozma nutq.*

She'riyat adabiyotning eng nozik, estetik va til imkoniyatlari boy yo'nalishlaridan biridir. She'riy matnlar o'quvchilarga nafaqat badiiy hissiyot, balki nutq tafakkurini chuqur o'rganish imkonini beradi. Adabiyot darslarida she'riy asarlarni tahlil qilish orqali pedagoglar o'quvchilarning:

- tanqidiy fikrlashini,
- nutq madaniyatini,
- mantiqiy va ijodiy tafakkurini,
- estetik didini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shu bois she'riy asarlarni tahlil qilish metodikasini puxta bilim asosida tashkil etish dars samaradorligini oshiradi.

1. She'riy asarlarni tahlil qilish tushunchasi va pedagogik ahamiyati.

She'riy asarni tahlil qilish – o'quvchining matn mazmuni, obrazlar, til vositalari,

ritm-intonatsiya xususiyatlarini chuqur anglab yetishi jarayonidir. Bu jarayon o'quvchi nutqining boylashiga, fikrini aniq va asoslab ifodalay olishga xizmat qiladi.

She'riy asar tahlili dars jarayonida quyidagilarni shakllantiradi:

- lug'at boyligini kengaytirish;
- badiiy ifodalarni tushunish va qo'llash;
- tanqidiy fikrlashni rivojlantirish;
- yozma hamda og'zaki nutqni mustahkamlash.

Masalan, Abdulla Oripov yoki Zulfiya she'rlari orqali o'quvchilar uslubiy vositalarni ajratib ko'radi, metafora va epitetlarni tahlil qiladi, hissiyot va mazmunni izchil ifodalaydi.

2. She'riy asarni tahlil qilish bosqichlari

a) Matnni umumiy o'qish va tushunish

O'quvchilar she'rni boshlab tinch o'qiydi, keyin esa ifodali o'qiydi. Bu jarayon quyidagilarni beradi:

- asar mavzusi va g'oyasini anglash;
- hissiy-estetik ohangni his etish;
- birinchi taassurotlarni shakllantirish.

b) Leksik-uslubiy tahlil. Ushbu boqichda o'quvchilar:

- lug'at boyligini kengaytiradi (sinonimlar, antonimlar);
- badiiy vositalarni aniqlaydi (metafora, epitet, takrorlash);
- ohang va ritmni tahlil qiladi.

Masalan, G'afur G'ulom she'ridan olingan misolda metafora va epitetlar rolini aniqlash.

c) Mazmuniy va obrazli tahlil

Bu bosqichda o'quvchilar:

- qahramonlar hissiyotini tahlil qiladi;
- voqealar ketma-ketligini aniqlaydi;
- muallif niyatini izlaydi.

O'quvchilar Farhod va Shirin kabi dostonlardan voqeani hayotiy misollar bilan solishtirib baholaydi.

d) Tanqidiy fikrlashni qo'llash

Ushbu bosqich o'quvchilardan:

- asar kuchli va zaif tomonlarini ajratib ko'rish;
- o'z fikrini dalillar bilan asoslash;
- boshqalar fikrini tinglab, muloqotda qatnashish.

e) Yozma tahlil va amaliy mashqlar

O'quvchilar she'r asosida:

- qisqa sharh yoki insho yozadi;
- matnga sarlavha qo'yadi;
- she'rni o'z talqinida qayta ifodalaydi.

3. Metodik usullar va amaliy tavsiyalar

a) Guruh ishlari. O'quvchilar kichik guruhlariga bo'linib, she'r tahlilini amalga oshiradi, natijalarni o'rtoqlashadi. Guruh ishlari:

- hamkorlikni oshiradi;
- turli fikrlarni eshitishga undaydi;
- muloqot ko'nikmasini kuchaytiradi.

b) Bahs-munozara. Bahslarni tashkil qilish orqali o'quvchilar:

- o'z fikrini asoslab ifodalaydi;
- qarama-qarshi fikrlarni hurmat bilan tinglaydi;
- tanqidiy fikrlash qobiliyatini mustahkamlaydi.

Masalan, she'rda ishlatilgan badiiy vositalar samaradorligi yoki qahramonlar qarorini baholash.

c) Raqamli texnologiyalar

- Prezentatsiyalar orqali metafora, epitet kabi vositalarni grafik ko'rinishda ko'rsatish;
- Video/audio she'r o'qish tahlili;
- Onlayn forumlar orqali fikr almashish.

Raqamli vositalar darsni jonliroq, qiziqarli va interaktiv qiladi.

d) Motivatsiya va psixologik rag‘bat. Darsni interaktiv o‘yinlar bilan boyitish;

- O‘quvchi fikrini qadrlash va rag‘batlantirish;
- Ishonch muhiti yaratish.

4. Qiyinchiliklar va ularni yengish

Qiyinchiliklar: she‘r mazmunini chuqur tushunishga qiynalish;

- tanqidiy fikrlash salohiyati pastligi;
- darsda passiv o‘quvchi faolligi.

Yechimlar:

- oddiy matnlardan boshlab murakkab tahlilga o‘tish;
- guruh va juft ishlari;
- kompetentatsion yondashuv;
- rag‘batlantirish hamda individual yordam.

She‘riy asarlarni tahlil qilish metodikasi o‘quvchilarning adabiy tafakkur, nutq madaniyati, tanqidiy fikrlash va estetik didini sezilarli darajada rivojlantiradi. Bu jarayon darsni qiziqarli, interaktiv va mazmunli o‘tkazishga xizmat qiladi. Amaliy mashqlar, guruh ishlari, bahs-munozara, raqamli texnologiyalar va motivatsion yondashuvlar orqali dars samaradorligi oshadi. Shu bois pedagoglar darsni reja asosida, bosqichma-bosqich metodika bilan olib borishlari muhimdir.

FOYDASLANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Karimov I.A. **Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch.** – Toshkent: Ma‘naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. **Ta‘lim va tarbiya – taraqqiyot asosi.** – Toshkent, 2019.
3. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. **Pedagogik texnologiyalar asoslari.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2004.
4. Mahmudov N., Nurmonov A. **Ona tili ta‘limi metodikasi.** – Toshkent: Fan, 2017.
5. Qosimova K. **Ona tili o‘qitish metodikasi.** – Toshkent: Noshir, 2015.

6. Raxmatullayev Sh. **Hozirgi o'zbek adabiy tili.** – Toshkent: Universitet, 2014.
7. To'xtaboyev X. **Badiiy asar va kitobxon.** – Toshkent: Yosh gvardiya, 2012.
8. Saidahmedov N. **Zamonaviy pedagogik texnologiyalar.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
9. O'zbekiston Respublikasi **Davlat ta'lim standarti. Ona tili va adabiyot fani.** – Toshkent, 2021.
10. Husanboyeva Q. **Adabiyot o'qitish metodikasi.** – Toshkent: Innovatsiya, 2020.
11. Jalolov J. **Til o'qitish metodikasi va nutq rivoji.** – Toshkent: Fan, 2013.